

Los lunes al sol i el moviment sindical

Rosa M. Puig-Serra i Joan Guàrdia / Departament de Cultura de la UGT de Catalunya

Després d'unes imatges de violents conflictes laborals arran de la tancada patronal d'unes drassanes gallegues que contextualitzen la narració, la història de Los lunes al sol1 descriu el dia a dia d'un grup de treballadors en situació d'atur que es reuneixen regularment en un bar. Assistint a aquestes trobades, els espectadors podem observar-ne les peripècies vitals basades en les diferents circumstàncies personals i laborals. Des de buscar feina quan no n'hi ha, a intentar complir les exigències formatives mínimes essent obrers sense qualificació; des de «buscar-se la vida», a afrontar la precarietat; des de lluitar contra la imposició de l'edat, a complicar-se la vida innecessàriament... i un llarg etcètera. Cap d'ells acudeix a un sindicat. Però tampoc cap d'ells busca el suport d'un partit polític o d'una entitat de caire social o de qualsevol administració. Ahora, aparentment tampoc ningú no s'interessa per trobar solucions als greus problemes d'aquests treballadors.

Podria ser sorprenent que una pel·lícula qualificada de «contingut social» gairebé no reflecteixi algunes de les diferents activitats que tradicionalment protagonitzen els sindicats. Ni bones ni males pràctiques, les centrals sindicals quasi no apareixen en tota la projecció. Només s'apunta una breu descripció del paper dels representants dels treballadors, com de passada, en un diàleg entre el protagonista i el seu amic, antic company de feina, com a excusa per a refermar aquesta amistat per sobre de la gestió de la crisi que provoca el tancament de l'empresa.

Aquest fet ens fa formular una pregunta que hauria de preocupar-nos; un interrogant que ens ha de fer assumir la part de responsabilitat que ens pertoca. ¿Per què les centrals sindicals, que tenen com a raó principal de ser la defensa dels drets laborals, gairebé no apareixen en una pel·lícula d'aquestes característiques?

La qüestió, però, podria partir d'un equívoc, perquè l'absència sindical és deguda en bona mesura al fet que el director i guionista volgudament ha optat per mostrar una dimensió i un enfocament més humà de les històries que no pas per fer una crònica expressament política. La pel·lícula deliberadament busca el plantejament humà, l'estat emocional i social que provoca una situació difícil, la solidaritat grupal, la solidaritat entre individus, entre treballadors, entre persones. A més a més, l'acció de la pel·lícula s'esdevé en un escenari de post-actuació sindical: després de la batalla en contra del tancament de les drassanes. Aquí sí que hi han intervingut els sindicats, sigui quin sigui el seu grau d'encert.

Extrapolant la pel·lícula volgudament, ens demanem, ¿què passa, doncs? Massa vegades s'atribueix als sindicats una sèrie de responsabilitats que no els pertocuen. ¿Qui tanca empreses? Els empresaris. ¿Qui fa les lleis? Les aprova el Parlament i la responsabilitat política correspon al govern de torn. ¿Qui decideix una reconversió? El govern i les empreses. Així doncs, a partir de decisions d'altres, el sindicalisme, en funció de la seva implantació i de la representativitat en cada empresa o àmbit, intervé fent allò que li correspon: la defensa i la promoció dels interessos dels treballadors, això és, de la immensa majoria de la gent. També podríem en aquest punt canviar la perspectiva: en certs aspectes si s'apel·la a la responsabilitat dels sindicats és perquè es té la consciència que tenim una

sensibilitat social particular, però en qualsevol cas ha de quedar clar qui pren les decisions i, per tant, situar així d'una forma clara les responsabilitats de cadascú.

Encara, tot i que qui pren les decisions no som nosaltres, per exemple en el cas de la reconversió d'un sector, ens trobem que això comporta que milers de treballadors es quedin sense feina i moltes vegades és tot un territori qui en pateix les conseqüències. L'experiència i la realitat històrica ens indica que sindicalment intervenim no només durant la reconversió, sinó que a posteriori mantenim la nostra presència per tal que s'estableixin plans de reconversió que permetin mantenir llocs de treball i l'activitat econòmica en un territori determinat. Així, la nostra intervenció resulta imprescindible perquè hi hagi una voluntat i una actuació explícita de reindustrialització.

Tot i així, la societat s'ha anat fragmentant, les relacions socials són cada cop més complexes, la tradicional divisió de classes en el món laboral s'ha transformat, s'ha diversificat i ha cronificat amplis segments marginals que ni tan sols arriben a tenir la cultura laboral suficient que els acosti a la protecció sindical i social com a garantia de defensa. És l'anomenada societat dels dos terços, en la qual n'hi ha un que no segueix el ritme que marca la societat del benestar. Això fa que els sindicats no puguin mantenir un discurs tradicional sense contradiccions. S'ha de filar més prim.

Ningú no dubta de la necessitat de les organitzacions de treballadores com a garantia de defensa dels seus interessos, però a la pràctica el nivell de participació activa és molt baix. Els dos grans sindicats catalans, UGT i CCOO, sumen un 15% d'afiliació, una xifra clarament insuficient ja que alhora representen un 80% de treballadors a través de les eleccions sindicals. Aquesta és una de les contradiccions que s'han de resoldre. La pràctica laboral fa que una poca gent amb pocs instruments tingui la sobrerresponsabilitat de vetllar per una majoria de treballadors que es limita a rebre passivament les millores aconseguides pels sindicats. Més enllà dels propis errors, aquest és un problema general que afecta moltes organitzacions.

El resultat és que els sindicats no poden arribar arreu i elegim actuar en els llocs on és més fàcil, on hi ha una concentració, una massa crítica suficient que ens permeti aconseguir els màxims fruits possibles amb els pocs recursos que tenim. És el peix que es mossega la cua. Aconseguir afiliats o delegats sindicals és molt més productiu a les grans empreses urbanes que a les petites i rurals. I alhora, els treballadors d'aquestes últimes ens acusen de no tenir-los en compte de manera suficient. Quan entrem en el món de la marginació, el problema s'agreuja. En bona mesura aquest retret podia ser cert però la realitat ens fa veure que cal una implicació urgent de la societat, una complicitat que ha de motivar esforços a moltes bandes. No pot ser que d'una banda se'ns exigeixi que arribem a tot arreu i al mateix temps no se'ns facilitin els instruments per a fer-ho.

Fa anys que abordem aquestes mancances i canvis. Aturats, joves, immigrants, dones, gent gran, pensionistes... són sectors que considerem imprescindibles. I la nostra tasca no es limita a l'àmbit institucional. Fa anys que anem obrint noves vies. Qüestions com la dels autònoms ens ofereixen un bon exemple d'intervenció en un àmbit que sabem que a curt termini no ens donarà grans resultats, però tenim consciència de que cal intervenir-hi perquè es un sector que necessita respostes. D'entrada hi ha un impuls de l'organització, però han de ser els propis afectats qui s'autoorganitzin. D'aquest punt de vista el sindicalisme fa un treball positiu oferint el marc, intentant que la societat resolgui les seves mancances.

La política definida per la UGT de Catalunya en relació al joves podria ser un altre bon exemple. Les condicions laborals d'aquest sector fan molt difícil una acció consistent i

continuada. El sindicat defineix una política sobre joventut i facilita la infraestructura necessària, però han de ser els propis joves qui resolguin els seus problemes.

No és tan greu constatar una distància entre l'organització, entre les organitzacions i la seva base social, com no encarar aquesta realitat més enllà del discurs de cara a la galeria; per se, com si fos per decisió divina que representem el progrés, els treballadors i les classes populars. Ara encara tenim la sort que els sindicalistes vivim molt arran de terra, de la realitat quotidiana, de problemes o dificultats o alegries. L'horitzó és més ampli, i en això estem.

Los lunes al sol ens ofereix una bona excusa per interrogar-nos sobre els nostres propis límits, per bastir una reflexió sobre les nostres limitacions. La humilitat no sembla ésser una de les «nostres» virtuts; «nostres» es refereix a tots aquells que volem tenir una visió positiva del món, que creiem que no tot és inevitable, que tenim alguna cosa a dir tots plegats, que la gent pot i vol intervenir en el món i en la societat que l'envolta, que la comunitat té un sentit, que individu i societat es reforcen mútuament.

Sense oblidar que la crítica comença per un mateix, per no prendre's més seriosament del compte, perquè per a l'esquerra allò que compta al capdavant és la vida, i les responsabilitats, i els canvis que s'aconsegueixen amb la força de la passió i de la raó.

1 Pel·lícula de Fernando León de Aranoa (2002).